

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

SPRACHE UND LITERATUR ALTRUSSLANDS*

Pričujoči zbornik prinaša prispevke s simpozija, ki je leta 1984 potekal v Münstru in je bil posvečen starejšim obdobjem ruske literature in jezikovne zgodovine. Večina prispevkov predstavlja domet sodobne slavistike iz Zvezne republike Nemčije, vendar so vključeni tudi prispevki slavistov iz drugih dežel (Avstrije, Švice, Nizozemske in Sovjetske zveze).

Naslov zbornika je potreben manjšega komentarja. Izraz *Altrussland* je prevod ruskega izraza *Drevnjaja Rus'*. Ta besedna zveza ima glede na to, na katero zgodovinsko obdobje se nanaša, različen pomen. V času do približno 14. st. pomeni ozemlje in politične tvorbe, ki so združevale vse Vzhodne Slované, torej prednike Rusov, Ukrajincev in Belorusov, od tedaj naprej pa se po navadi nanaša samo na Ruse; enako velja za pridevnik *drevnerusskij*. Tudi prispevki v zborniku se torej ukvarjajo, v kolikor obravnavajo najstarejša obdobja, z literaturo in jezikovno zgodovino vseh Vzhodnih Slovanov.

Glede na to, da so eden najpomembnejših in najboljšežnejših virov za raziskovanje jezikovne zgodovine pri Vzhodnih Slovanih literarni spomeniki, precej prispevkov raziskuje posamezna besedila z jezikovnega, pa tudi kulturnozgodovinskega in literarnega vidika, tako da se kaka ostra meja med literarnimi in jezikoslovnimi prispevki večkrat ne da določiti.

Z vprašanji, ki zadevajo širše probleme jezikovne zgodovine Vzhodnih Slovanov, se ukvarjata Gerta Hüttl-Folter in Helmut Keipert. *Gerta Huetl-Folter* v svojem prispevku »K vlogi 17. st. v ruski jezikovni zgodovini« kritično dopolnjuje nekatere poglede B. A. Uspenskega na to obdobje. Ker je nova in sveža koncepcija B. A. Uspenskega o zgodovini ruskega knjižnega jezika (prim. Uspenski 1983) doživela v rusistiki veliko odmevov, tako sprejemajočih kot zavračajočih,¹ je vredno, da jo tu na kratko povzamemo. Njegova koncepcija sodi v starem sporu o izvoru ruskega knjižnega jezika v tisto strujo, ki vlogo knjižnega jezika v prvih stoletjih slovstva pri Vzhodnih Slovanih brez pridržka priznava cerkveni slovanščini. Za opis večstoletnega sožitja cerkvene slovanščine in avtohtone vzhodne slovanščine oz. po 14. st. ruščine uporablja razlagalni model diglosije, kot ga je opisal Ferguson za jezikovne položaje arabskih dežel, Grčije, nemško govoreče Švice in nekaterih drugih dežel (Ferguson 1964). Gre za tako sožitje dveh jezikov pri eni skupini govorcev, pri katerem se funkcije teh dveh jezikov nahajajo v dopolnjevalni razvrstitvi. En jezik je knjižen, bolj ali manj normiran, v njem je običajno napisana sakralna literatura, je prestižen, vendar ni materni jezik nobenega govorca, zato se ga je treba naučiti. Drugi jezik je neknjižen, ni normiran, je pa materni jezik govorcev. Za položaj diglosije je značilna načelna nemožnost vzporednih besedil v obeh jezikih. Sakralna besedila so npr. vselej v knjižnem jeziku, pogovori o vsakdanjih rečeh pa vselej v neknjižnem. Zaradi tega nosilci diglosije od znotraj po navadi sploh ne opazijo, da uporabljajo dva jezika, prej pa to opazijo tujci. Taki odnosi po mnenju Uspenskega v veliki meri veljajo tudi za razmerje med cerkveno slovanščino in vzhodnoslovanskimi jeziki, in sicer v Moskovski Rusiji do približno polovice 17. st., medtem ko v današnji Ukrajini in Belorusiji, ki sta bili od 13. st. naprej v sklopu litovske in kasneje poljske države, doživijo bistvene spremembe že prej. V Ukrajini in Belorusiji se je namreč začel razvijati pod vplivom latinsko-poljske dvojezičnosti (dvoje-

* Ur. Gerhard Birkfellner, Gerhard Ressel, Hubert Roesel in Friedrich Scholz, *Studia slavica et baltica*, 8. zvezek.

¹ Isačenko (1980: 69 ss) in Huettl-Folter (1983: 26ss) oba, sicer s pridržki, sprejemata to teorijo, nasprotujejo pa ji npr., Filin (1981: 236), Gorškov (1984: 60), Worth (1984: 232).

zičnost je za Uspenskega položaj, ko sta si v neki govorni skupnosti dva jezika več ali manj enakovredna in so njune funkcije ekvivalentne, oba sta kodificirana, možen je prevod iz enega jezika v drugi) poleg starega knjižnega jezika, namreč cerkvene slovanščine, ki so jo začeli dojemati kot nekakšen funkcionalni ekvivalent latinščine, še drug knjižni jezik, t. i. »ruska prosta mova«. Ta jezik – funkcionalni ekvivalent poljščine – je temeljil na starem vzhodnoslovanskem uradovalem jeziku litovske kneževine, različne prvine pa je črpal tudi iz žive beloruščine in ukrajinščine. Jezikovni položaj v Ukrajini in Belorusiji po besedah Uspenskega kalkira jezikovni položaj na Poljskem. Poleg mnogih novosti, ki jih ta položaj, ki je dejansko odraz vključevanja teh dežel v zahodni kulturni model (diglosija je jezikovni položaj, ki je značilen zlasti za zaostale družbe z majhno stopnjo pismenosti), prinaša, je treba omeniti zlasti prevode sakralnih del v »prosto movo« (npr. Peresopnicki evangelij), kar je v položaju diglosije nekaj nemogočega (ruski prevod Biblije je bil prvič izdan šele l. 1819, gl. Isačenko 1980: 231, celotna Biblija v ruščini pa je na razpolago šele l. 1976, gl. Keipert 1984: 456).

Medtem ko se dogajajo v Belorusiji in v Ukrajini te burne novosti v jezikovnem položaju (ki so, kot omenjeno, odraz kulturnih sprememb), vlada v Moskovski Rusiji v 16. in v prvi polovici 17. st. še diglosija. Od srede 17. st. pa začno v zvezi s političnimi dogodki poljski vplivi prek Ukrajine in Belorusije prodirati tudi v Moskovsko Rusijo. Pri tem so igrali pomembno vlogo številni učenjaki prišleci iz Ukrajine in Belorusije, ki so po besedah Uspenskega v Moskovsko Rusijo s seboj prinesli jezikovni položaj. V tem času tudi Moskovska Rusija doživi preobrat od diglosije k dvojezičnosti, pri čemer prevzame vlogo latinščine seveda tudi tokrat cerkvena slovanščina. Jezik, ki naj bi prevzel funkcijo »proste move«, torej knjižna ruščina, pa mora šele nastati. Kot projekt ga omenja veliko ruskih piscev, jezik, ki ga želijo pisati, imenujejo pogosto »preprosti jezik« (»prostoj jazyk«, kar je kalk izraza »prosta mova«).

Po tem kar obširnem prikazu koncepcije Uspenskega se vrnimo k prispevku Gerte Hüttl-Folter. Avtorica, ki se sicer na splošno s koncepcijo diglosije strinja, očita Uspenskemu poenostavljanje pri sliki prenosa jezikovnega položaja. Nekatera dela, napisana v prosti movi, so bila v Moskovski Rusiji prevedena v cerkveno slovanščino. Poleg tega so se mnoge latinske in poljske besede iz proste move prenašale tako v cerkveno slovanščino kot tudi v ruski uradovalecni jezik, ne glede na to, da slednji ni bil ekvivalent proste move. G. H. F. se torej zdi, da takšna dejstva govore proti prenosu jezikovnega položaja, saj gre dejansko za močan vpliv, vendar ne po kakem modelu, po katerem vpliva na csl. latinščina, na nastajajoči ruski knjižni jezik pa prosta mova. V drugi polovici 17. st. v Moskovski Rusiji ne moremo govoriti o dvojezičnosti, saj ta termin predpostavlja dva kodificirana jezika, česar pa tedaj v Moskovski Rusiji ni bilo. Pač pa se pojavi opazno stremljenje po pisanju poenostavljene cerkvene slovanščine, ki naj bi postala sodobnejše in gibkejše izrazno sredstvo. Tako vlada v drugi polovici 17. st. po mnenju G. H. F. v Moskovski Rusiji še trdna diglosija, večje spremembe v jezikovnem položaju se začno šele v 18. st. Misel o drugi polovici 17. st. kot o obdobju prehoda od diglosije k dvojezičnosti G. H. F. torej odklanja, ker drugega kodificiranega jezika preprosto še ni bilo.

Vendar je treba reči, da sam Uspenski v svojem delu iz l. 1983 ne govori izrecno, da je vplivala prosta mova na nastajajoči ruski ekvivalent oz. da prosta mova ne bi mogla vplivati na rusko csl. Dobesedno pravi takole: »Če cerkvena slovanščina jugozahodne redakcije neposredno vpliva na velikorusko cerkveno slovanščino, pa je bil neposreden vpliv »proste move« nemogoč, saj vzporednega, ekvivalentnega pojava v velikoruskih okoliščinah ni bilo. Vendar se prevzame prav jezikovni položaj – sam pojem »preprostega jezika«... kot posebna oblika knjižnega jezika..., ki je v nasprotju s csl. in z govorjenim jezikom« (str. 91). In dalje: »Besedila, napisana v »preprostem jeziku« imajo le malo podobnosti med sabo..., kaj pa naj bi bil »preprost jezik«, ni bilo jasno, obstajalo pa je tako rekoč družbeno naročilo,

da bi se v njem pisalo.« (str. 95) Njegovi argumenti v prid tezi, da v 17. st. v Moskovski Rusiji ne moremo več govoriti o trdni diglosiji, ne temeljijo zgolj na obstoju ekvivalenta proste move, ampak tudi na drugih znakih, ki napovedujejo razpad diglosije, npr. na rabi csl. za parodije. Očitno umestna pa je pripomba G. H. F., da je bil eden od poskusov izhoda iz utesnjujoče situacije diglosije tudi težnja pisati v poenostavljeni različici csl. Ta rešitev seveda ni bila ravno posnetek jugozahodne jezikovne situacije in je bila za Moskovsko Rusijo pravzaprav bolj naravna, vendar ni uspela. Zanimivo je, da Uspenski v svoji lani izšli knjigi, kjer podrobneje razvija teze, ki jih je postavil že l. 1983, namenja precej pozornosti novim funkcijam in novi obliki cerkvene slovanščine v 2. pol. 17. st. in poudarja, da je bil model dvojezičnosti sicer res prevzet po jezikovnem položaju v Belorusiji in Ukrajini, vendar je sam proces nastajanja novega knjižnega jezika potekal v Moskovski Rusiji precej drugače kot pri sosedih (Uspenski 1987: 326).

Naslednji prispevek, ki ga bomo natančneje obravnavali, je prispevek *Helmute Keiperta* »Cerkvena slovanščina in latinščina. O primerljivosti dveh srednjeveških jezikov kulture«. Avtor najprej poda pregled zgodovine tega vprašanja, saj so primerjave med vlogo latinščine v katoliških deželah in vlogo cerkvene slovanščine pri Vzhodnih Slovanih že dolgo prisotne v opisih ruske jezikovne zgodovine. Avtor sam skuša primerljivost vloge obeh jezikov obravnavati upoštevajoč čim več vidikov in na čim bolj sistematičen način. Primerna podlaga za to se mu zdijo tiste lastnosti knjižnega jezika, ki so jih formulirali v praškem lingvističnem krožku, torej: polivalentnost, stilistična razčlenjenost, kodifikacija in nadregionalna veljavnost njegovih norm. Opirajoč se na iste kriterije je Keipert tudi na nov način obravnaval zgodovino ruskega knjižnega jezika (Keipert 1984). Z ozirom na polivalentnost primerjanih jezikov Keipert ugotavlja, da je bila raba csl. pri Vzhodnih Slovanih bistveno bolj omejena kot raba latinščine v Zahodni Evropi. V csl. ni bilo niti verznihih besedil niti dramatike (če ne upoštevamo himnografije in literarnih del iz 17. st.). O rabi csl. pri ustnem sporazumevanju je preprosto premalo podatkov, za pravne in uradniške dokumente pa, kot je znano, ni bila rabljena csl., ampak vzhodnoslovanski uradnovalni jezik. Zdi se, da je pri tem vidiku treba upoštevati celoten kulturni kontekst. To, da se csl. ni uporabljala za verzna in dramska besedila, ne pomeni, kot pri uradniških besedilih, da se je za taka besedila uporabljal kak drug jezik, ampak, da takih besedil pri Vzhodnih Slovanih, kolikor je znano, v prvih stoletjih sploh ni bilo. Podobno velja za jezik znanosti. Tega pri vzhodnih Slovanih, vsaj v zahodnem smislu, prav tako ni bilo, ker ni bilo znanstvenih in izobraževalnih institucij (npr. univerz). Raba knjižnega jezika v različnih zvrsteh je torej odvisna tudi od obstoja teh zvrsti, kar pa je spet odvisno od celotnega kulturnega konteksta. To sicer poudarja tudi sam avtor, ko omenja, da omejenost csl. besednega zaklada za izražanje pojmov z najrazličnejših vsebinskih področij ni pogojena z omejenostjo jezika, ampak s celotno situacijo v deželah, kjer se je ta jezik uporabljal.

V zvezi z nadregionalnostjo avtor poudarja, da je bila regionalna obarvanost besedil značilna tako za srednjeveško latinščino kot za cerkveno slovanščino. Razliko med latinščino in csl. vidi avtor upravičeno predvsem v tem, da ima latinščina za korpus besedil, ki veljajo za nadregionalni zgled, antična besedila, medtem ko kanonski csl. teksti že sami po sebi predstavljajo regionalno redakcijo, namreč makedonsko-bolgarsko. Poleg tega je skupina csl. besedil po obsegu in tematiki razmeroma nevelika. Negativno je na homogenost csl. gotovo tudi vplivala odsotnost osrednje cerkvene oblasti, odsotnost slovnične kodifikacije in urejenega šolstva. Nadaljnja posebnost je razmeroma majhen delež izvirnih del v primerjavi s prevodi in veliko krajša tradicija slovničnih del o csl. Učenje csl. in sestavljanje slovnice se je začelo pravzaprav šele proti koncu obdobja diglosije, in sicer pod močnim vplivom latinščine (prim. Derganc 1986). Pri emancipaciji narodnih jezikov od csl. oz. latinščine so tudi razlike. Medtem ko je na slovnično kodifikacijo jezikov, ki so nastali v latinskem svetu, pretežno vplivala latinska gramatična tradicija, pa so pri nastajanju prvih slovnice in slovarjev npr.

ruščine poleg csl. odločilno sovplovala tudi podobna dela v latinščini in sodobnih evropskih jezikih.

Našteto je po avtorjevem mnenju dovoljšen dokaz za to, da je treba pri primerjavi vloge latinščine in csl. ravnati zelo previdno. Csl. ni latinščina vzhoda, čeprav nekateri vidiki njene uporabe spominjajo na uporabo latinščine v srednjeveški Zahodni Evropi (»zahoden« je treba tu razumeti kot opozicijo pravoslavnim vzhodnim deželam). Vendar to ne pomeni, da ni smotno skrbno proučevati posamezne vidike te primerjave.

Očitno gre pri raziskavi zgodovine knjižnih jezikov za zelo široke zgodovinsko-kulturne raziskave, saj so knjižni jeziki skoraj toliko kot jezikovni tudi kulturno-politični fenomen. Razlike med vlogo latinščine in cerkvene slovanščine seveda ne izvirajo toliko iz jezikovno imanentnih razlik kolikor iz razlik v položaju literature, znanosti, izobrazbe itd. v latinskem oz. csl. svetu.

Po tem podrobnejšem pregledu obeh prispevkov, ki se ukvarjata s splošnejšimi vprašanji zgodovine ruskega knjižnega jezika, se bomo bežneje lotili še ostalih. *Richard Bosley* v sestavku »Teza A. A. Šahmatova o izgubljenem žitju sv. Antonija« domnevo ruskega jezikoslovca o obstoju takega žitja zavrača in sicer po ponovni preučitvi relevantnih virov. *Herbert Bräuer* v sestavku »Sklanjanje in izpeljevanje tujih lastnih imen v ruščini v 17. stoletju« na osnovi obširnih virov, ki so šele nedavno postali dostopni, ugotavlja, na kakšen način so se tuja lastna imena oblikoslovno in besedotvorno vklapljala v ruščino. V 17. st., ko se je začel v ruska besedila velik dotok tujih besed, slovnične normiranosti pa še ni bilo, srečamo dve nasprotujoči se težnji. Deloma se takšne besede s tujo morfološko zgradbo ne pregibajo, deloma pa se pregibajo s pomočjo različnih morfoloških sredstev – s krnitvijo in s podaljševanjem osnove. Ščasoma je v knjižnem jeziku prevladala prva težnja, kar je povzročilo, da imamo v današnji knjižni ruščini razmeroma veliko število nesklonljivih samostalnikov, vendar je težnja po oblikoslovnem prilagajanju tujih besed še danes ostala živa v nižjih zvrsteh: v pogovornem jeziku in prostorečju. *Christian Hannick* je svoj prispevek »Moskovska in kijevska mitropolija po florentinskem koncilu v luči mitropoljskih pisem« posvetil razburljivim dogajanjem vzhodnoslovanske cerkvene zgodovine. Gre za cerkvene in politične spore, ki so nastopili po letu 1439, ko je ruski mitropolit, Grk Izidor, na florentinskem koncilu sprejel unijo z rimsko cerkvijo.² Moskovski knez Vasilij II. je uniji nasprotoval iz verskih in političnih razlogov, Izidorja je zaprl in postavil drugega mitropolita. Avtor prispevka je na osnovi analize korespondence med udeleženci spora: knezom, sinodo ruskih škofov, papežem in carigrajskim patriarhom dodatno osvetlil te dogodke. *Roland Marti* skuša natančneje določiti pojem arhaizma v stari ruščini. Ta naloga je zaradi soobstojanja različnih jezikovnih sistemov v enem besedilu zelo zapletena. Avtor meni, da je ena od zanesljivih metod pri določitvi arhaizmov naslonitev na signale piscev. Če je kaka beseda v več prepisih zamenjana ali razložena, lahko po izključitvi drugih vzrokov s precejšnjo gotovostjo sklepamo na arhaizem. *Fred Oten* poroča o svoji raziskavi potopisa neznanega avtorja po Zahodni Evropi v letih 1697-99. Delo je napisano v ruščini, ki je blizu t.i. uradniškemu jeziku (»delovoj jazyk«). Avtor, ki je bil očitno iz visokih krogov, blizu Petru Velikemu, natančno popisuje svojo pot in znamenitosti krajev, kjer se je ustavil, pri čemer prihaja večkrat do izraza dejstvo, da gleda na te stvari z očmi človeka z drugačnim kulturnim ozadjem. Nerazumevanje tuje situacije in težave z jezikom, ki večkrat ne omogoča ustreznega opisa, povzročajo nekatera nerazumljiva mesta v besedilu. F. Oten nekatera taka mesta, kot kaže, uspešno pojasnjuje, obenem tudi razkriva ime doslej

² Ta zgodovinski dogodek je opisala v svojem romanu *Marpurgi Zlata Vokač*. Mitropolit se je namreč iz Firenz vračal v Rusijo prek naših krajev. O mitropolitu Izidorju je objavila tudi študijo v *Dialogih*, 1976, št. 9 in 10. (Za poslednji podatek se zahvaljujem prof. J. Rotarju.)

neznane avtorja: po njegovem mnenju je to A. M. Apraksin. *F. B. Poljakov* kritično analizira vsebino polemičnega srednjeveškega besedila »Slovo nekoeo xristoljubca revnitelja po pravoj vere«. Z natančno analizo zgradbe tega spisa avtor odkriva nov smisel besedila. Meni namreč, da v tem besedilu ne gre toliko za odvrčanje od poganskih običajev, kot se je mislilo doslej, ampak bolj za odvrčanje nepoučenih kristijanov od nepravilnega ravnanja. *Gerhard Ressel* se zavzema za sistematično preučevanje besedotvorja v stari ruščini in prikazuje to na zgledu besednega gnezda leksema »beda«, pri čemer uporablja podatke iz historičnega slovarja. *F. Scholz* je posvetil obsežno študijo angelološkim predstavam v molitvah Kirila Turovskega, nadarjenega cerkvenega pisca iz 12. st. Na temelju natančne analize ugotavlja, da so bile te molitve namenjene menihom – članom skitskih (puščavniških) samostanov. Istemu staroruskemu pisatelju je posvečen tudi prispevek *A. E. Suprunova*. To je zanimiva besediloslovna študija krajšega besedila Kirila Turovskega: Pridiga na Cvetno nedeljo. Avtor proučuje distribucijo besedišča v besedilu, pomenske in slovnične odnose med besedami, razvršča besede v tematske skupine in ugotavlja, da je besedišče z enakim ali podobnim pomenom po celem besedilu precej enakomerno porazdeljeno. Pojavlja se precej ponovitev in delnih ponovitev, ki vzdržujejo koherenco besedila. Taka organiziranost besedila ne služi razvijanju pripovedi, ampak ima namero, da se vsebina besedila čim globlje vtisne poslušalcem v zavest. *William R. Veder* obravnava v svojem prispevku načelne težave pri ugotavljanju obsega avtohtone staroruske oz. vzhodnoslovanske literature. Med deli, ki so brez dvoma nastala na vzhodnoslovanskih tleh in deli, za katera je dokazano, da so prepis ali prevod, je vrsta del, za katera se predpostavlja, da so vzhodnoslovanskega izvora, vendar so dokazi pogosto hudo pomanjkljivi. Na preprosto, vendar logičen način avtor pokaže, da za nekatere kompilacije poučnih del (nekateri verzije t.i. »Pčele« in »Izmaragda«) ne more veljati za dokazano, da so nastale na vzhodnoslovanskih tleh, kot se je doslej menilo. *G. Wytrzens* prinaša nekatere pripombe k znamenitemu in spornemu Slovu o polku Igoreve. Meni, da spričo izredno obsežne literature o tem delu pogosto prihaja do neupoštevanja ugotovitev nemških rusistov v ruskih obravnavah Slova. Hkrati avtor obžaluje, da ugotovitve nemške rusistike o Slovu zaenkrat še niso pripeljale do tako reprezentativne izdaje kot sta bili izdaji Jakobsona ali Nahtigala. Avtor tudi komentira monografijo B. Gasparova »Poetika Slova o Polku Igoreve« (Wiener Slawistischer Almanach, Sonderband 12, 1984), ki prinaša enega od odgovorov na staro vprašanje, ki ga je Puškin takole formuliral: »Komu bi padlo na pamet vzeti za predmet epa malo znan pohod neznanega kneza?« Gasparov meni, da gre pri tem delu za mitološki ep, za mit o junakovi smrti in vrnitvi iz onostranstva. Gasparov tudi meni, da je raba večine besed v epu, ki se pojavljajo v nepolnoglasni obliki, motivirana z njihovo povezanostjo z mitološko ali obredno vsebino (npr. »zlat, zlatoverxij, srebren«). Ta domneva je za nas zanimiva: če namreč drži, bi to zahtevalo nekatere popravke v Nahtigalovi rekonstrukciji Slova. Nahtigal je namreč skoraj vse nepolnoglasne oblike pripisoval posegom kasnejših prepisovalcev in te oblike rekonstruiral s polnoglasnimi (Nahtigal 1954: verzi 8.14, 23.13, 29.12 itd.). Zbornik se končuje s prispevkom glavnega urednika *G. Birkfellnerja*, o epitetu »Zarazskij/Zarajskij«, ki se pojavlja v imenu priljubljene in znamenite ruske ikone »Sv. Nikola Zarazskij«. O izvoru imena je bilo izrečenih več hipotez, ki pa avtorja ne prepričajo. Njegova hipoteza je, da izvira ime te ikone iz besede »zaraziti«, za katero prinaša ruski historični slovar pomen »udariti«. Sv. Nikola je namreč na koncilu v Nikeji v jezi udaril heretika Arija. Vendar predstava o besnem, nasilnem svetniku ni ustrezala cerkvenim krogom, zato se je sčasoma zabrisala, deloma tudi s spremembo epiteta iz »Zarazskij« v »Zarajskij«. Avtorjeva razlaga je nedvomno duhovita in podkrepljena z zgodovinskimi argumenti, vendar bi bila prepričljivejša, če bi navedel tudi besedotvorne paralele.

»Do virov pridemo le, če plavamo proti toku.« S tem aforizmom Stanislaw Jerzy Leca urednik zbornika posrečeno opisuje stanje v sodobni slovanski filologiji, ki zadnja desetletja

medievističnim študijam ni bila preveč naklonjena. V tem smislu pričujoči zbornik vsekakor plava proti toku, in to uspešno.

Literatura

- Derganc 1986: A. Derganc, Prve cerkvenoslovanske slovnice in Bohoričeva slovnica. V: SR 1986, 1. 67–76.
- Ferguson 1964: Ch. A. Ferguson, Diglossia. V: Language in Culture and Society. A. Reader in Linguistics and Anthropology. Ed. D. Hymes. New York, Evanston, London 1964.
- Filin 1981: F. P. Filin, Istoki i sud'by russkogo literaturnogo jazyka. Moskva 1981.
- Gorškov 1984: A. I. Gorškov, Teorija i istorija russkogo literaturnogo jazyka. Moskva 1984.
- Hüttl-Folter 1983: G. Hüttl-Folter, Die trat/torot-Lexeme in den altrussischen Chroniken. Dunaj 1983.
- Isačenko 1980: A. Issatschenko, Geschichte der russischen Sprache I. Heidelberg 1980.
- Keipert 1984: H. Keipert, Geschichte der russischen Literatursprache. V: Handbuch des Russisten. Wiesbaden 1984, 444–482.
- Nahtigal 1954: R. Nahtigal, Staroruski ep Slovo o polku Igofevč. Ljubljana 1954.
- Uspenski 1983: B. A. Uspenskij, Jazykovaja situacija Drevnej Rusi i ee značenie dlja istorii russkogo literaturnogo jazyka. Moskva 1983.
- Uspenski 1987: B. A. Uspenskij, Istorija russkogo literaturnogo jazyka (XI–XVII vv.). München 1987.
- Worth 1984: D. S. Worth, Toward a Social History of Russian. V: Medieval Russian Culture, California Slavic Studies XII. Berkeley, Los Angeles, London 1984, 227–247.

Aleksandra Derganc
Filozofska fakulteta

POPRAVEK

V sestavku H. Steenwijka v SR 1988, 4, popravi *sprednji* (str. 332, vrst. 27) → *zadnji*; *nazaj* in [ø] (332, 28) → *naprej*, [ɹ]; *oditi* (332, 41) → *hoditi*; *nevtalizira* (333, 39) → *neobvezno nevtalizira*; 1985 (335, 1) → 1895; *H. S.*) (335, 10) → *H. S.*). Opomba 3 (333, 36) se nanaša na enoto 3.7. Pod naglašeniimi samoglasniki v besedah *paršl'a*, *d'aT* (332, 23 oz. 24) in *taci* (334, 34) je izpadlo znamenje dve piki; na dnu str. 331 po vrst. 47 v op. 1 besedilo *Pripominja pa, da pogostost in razvrstitev fonemov nista po vsem rezijanskem govornem področju enaki*; na dnu str. 334 izvzemši podčrtani opombi (torej po vrst. 45) pa podatki:

24 × a: šāl Mat. 4 itn. 14 ×,
paršāl Mat. 6 itn. 8 ×,
dušāl Mat. 5/Mat. 11,

toda tudi šil Mat. 12,
toda tudi peršil Mat. 25,
toda tudi dušil Mat. 526.